

Europejski informator polityczny

■ Ocena zaufania obywateli do i nieufności wobec władzy

Demokratyczne systemy rządów opierają się na zaangażowanych i krytycznych obywatelach, którzy uczestniczą w procesach wyborczych, krytycznie towarzyszą działaniom rządu i bronią swoich praw, gdy sprzeciwiają się szkodliwym decyzjom. Opierają się one zatem na krytycznym lub czujnym wsparciu instytucji politycznych i procesów politycznych, które implikuje zarówno zaufanie, jak i nieufność. Oznacza to, że ślepe zaufanie do instytucji wydaje się stwarzać problemy dla demokratycznych systemów rządów, podobnie jak cyniczna nieufność. Ale jak wygląda publiczne wsparcie w czasach narastających kryzysów i ciągłych transformacji? Jak bardzo ludzie nadal ufają politykom, instytucjom politycznym lub systemowi demokratycznemu? Jak silne stało się poczucie nieufności, wykraczające poza demokratycznie pożądane formy czujnego lub przemyślanego zaufania?

Na te pytania udzielić odpowiedzi mają wyniki projektu badawczego EnTrust, finansowanego przez unijny program Horyzont 2020. Badanie to poświęcone jest badaniu zaufania do i nieufności wobec rządów w siedmiu krajach europejskich, zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym. W projekcie przydzielono jeden pakiet roboczy do zbadania indywidualnych czynników determinujących polityczne zaufanie lub polityczną nieufność oraz ich skutków i implikacji dla polityk. W tym pakiecie roboczym zastosowano w szczególności podejście oparte na wielu metodach (ankiety

internetowe i eksperymenty deliberacyjne online), aby zaoferować cenne spostrzeżenia decydentom zainteresowanym zrozumieniem rozpowszechnienia i czynników napędzających zaufanie i nieufność do instytucji politycznych oraz, co ważniejsze, sposobem kształtowania tych postaw. Na podstawie okrągłego stołu, który odbył się w czerwcu 2023 r. i w którym przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego oraz Dyrekcja Generalna ds. Sprawiedliwości i Konsumentów Komisji Europejskiej wzięli udział w dyskusji na temat wyników i implikacji tego badania, niniejszy przewodnik polityczny zawiera zalecenia mające na celu (od)budowę zaufania do instytucji politycznych, przy jednoczesnym uznaniu przejawów nieufności za ważny warunek demokracji. Na tej podstawie określono cztery rekomendacje.

Rekomendacja nr 1: Walczyć z korupcją i nieetycznym postępowaniem na wszystkich szczeblach zarządzania oraz okazywać uczciwość

Korupcja jest formą wykroczenia, które nie tylko nieodwracalnie niszczy zaufanie, ale także rodzi rozczarowanie i cyniczną nieufność. Niezbędne jest zatem ustanowienie i egzekwowanie rygorystycznych środków antykorupcyjnych na wszystkich szczeblach władzy. Środki te pokazują zaangażowanie w odpowiedzialność i etyczne postępowanie, które

przywracają wiarygodność i mogą zwiększyć zaufanie, pokazując, że urzędnicy publiczni są oddani interesowi publicznemu.

Rządy i instytucje polityczne na wszystkich szczeblach powinny przeprowadzić kompleksową ocenę swoich struktur wewnętrznych, aby zapobiec zachowaniom korupcyjnym, niewłaściwemu administrowaniu i praktykom „drzwi obrotowych”. Środki te powinny obejmować kodeks postępowania, który ma zastosowanie do wszystkich szczebli instytucjonalnych. Na szczeblu UE należy wzmocnić rolę Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. W tym względzie przejrzystość wydaje się być szczególnie ważną kwestią, której polityka UE powinna poświęcić dalszą pracę. Aby zapobiec korupcji, powinno być jasne, z kim spotykają się decydenci i osoby pracujące na wszystkich szczeblach. Na poziomie UE obejmuje to między innymi szefów działów Komisji, przewodniczących komisji parlamentarnych i członków Rady. Kompleksowy rejestr wszystkich spotkań związanych z pracą powinien być regularnie ujawniany, obejmując różnorodne spotkania, w tym te prowadzone online lub telefonicznie, a także te oznaczone jako nieformalne. Praktyka ta zapewniłaby przejrzystość procesu legislacyjnego, dając „osobom z zewnątrz” wgląd we wpływy kształtujące ustawodawstwo lub politykę.

Jednocześnie państwa członkowskie i UE powinny przyjąć wysokie standardy informowania opinii publicznej, w tym poprzez dogłębny przegląd obowiązujących przepisów. Zasady dotyczące publicznego ujawniania dokumentów i protokołów nie powinny być nadużywane do ukrywania informacji przed opinią publiczną. Jeśli chodzi o zarządzanie UE, obejmuje to publikację wyników głosowania państw członkowskich w przygotowawczych grupach roboczych Rady.

Rekomendacja nr 2: Zapewnić silną rolę samorządów lokalnych w ramach jasnego, wielopoziomowego systemu zarządzania w celu zdobycia zaufania publicznego

Demokracja lokalna odgrywa szczególnie ważną rolę dla obywateli i ma decydujący wpływ na ich opinie i wyobrażenia o polityce demokratycznej. Z tego powodu konieczne jest zagwarantowanie funkcjonowania i wiarygodności lokalnych instytucji i procesów politycznych w ramach systemu jasnego podziału obowiązków i uprawnień decyzyjnych między różnymi szczeblami zarządzania. Głosy i perspektywy władz lokalnych i regionalnych powinny być dobrze reprezentowane na krajowych i europejskich, a także globalnych forach zarządzania. Jednocześnie kluczowe jest ustanowienie mechanizmów gwarantujących przejrzystość i odpowiedzialność w instytucjach lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich.

Politycy i instytucje polityczne powinni wykorzystywać zaufanie społeczne do samorządów lokalnych, aby (od)budować zaufanie do demokracji przedstawicielskiej. Powinny one uznać zasadniczą rolę demokracji lokalnej w kształtowaniu demokracji europejskiej i wzmocnić pozycję władz lokalnych i regionalnych w ułatwianiu uczestnictwa obywatelskiego i rozwiązywaniu bezpośrednich problemów obywateli, zwiększając w ten sposób zaufanie poprzez wykazanie się elastycznym zarządzaniem. Możliwości władz lokalnych i regionalnych powinny zostać zwiększone poprzez odpowiednie zasoby, wsparcie techniczne i ramy prawne. Umożliwi im to wdrażanie inicjatyw otwartego rządu, które promują przejrzystość, uczestnictwo i odpowiedzialność.

Władze lokalne powinny stworzyć platformy do angażowania, omawiania i partnerstwa z

obywatelami i mieszkańcami, lokalnymi organizacjami i innymi zainteresowanymi stronami. Zaangażowanie i partycypacja społeczna powinny mieć miejsce poza procesami wyborczymi. Samorządy lokalne powinny ułatwiać demokrację bezpośrednią na szczeblu lokalnym, która obejmuje wszystkich obywateli i mieszkańców, w tym grupy zmarginalizowane.

Rekomendacja nr 3: Promować demokrację deliberatywną

UE i państwa członkowskie powinny opracowywać, finansować i wdrażać inicjatywy, które włączają praktyki demokracji deliberacyjnej do publicznych procesów decyzyjnych, pełniąc rolę uzupełniającą w stosunku do wzmocnionego dialogu obywatelskiego. Angażując obywateli w dyskusje nad kluczowymi kwestiami, rządy mogą zwiększyć zaufanie publiczne do instytucji. Zaangażowani obywatele są bardziej skłonni ufać instytucjom, gdy dostrzegają, że ich głos jest doceniany i brany pod uwagę podczas formułowania polityki. Poprawa komunikacji między instytucjami a społeczeństwem jest kluczem do budowania zrozumienia i wsparcia zaangażowania.

Procesy deliberacyjne pozwalają nam gromadzić informacje na temat priorytetów publicznych, wartości i potencjalnych kompromisów, pomagając decydującym w podejmowaniu trudnych decyzji przy jednoczesnym zachowaniu przejrzystości i legitymizacji. Fora deliberacyjne zachęcają do uczenia się, wspólnych dyskusji i formułowania świadomych zaleceń dotyczących propozycji politycznych. Powinny one być przeprowadzane przed określonymi rodzajami decyzji publicznych i angażować osoby z różnych środowisk. Rządy powinny przestrzegać zasad określonych w dokumencie Rady Europy [Zalecenia dotyczące](#)

[prowadzenia procesów deliberacyjnych](#), ustanowionych w celu definicji międzynarodowych standardów. Zalecenia obejmują: ustanowienie ram prawnych, zapewnienie jasności co do mandatu i projektu takich procesów oraz zapewnienie sprawiedliwej reprezentacji i odpowiedzialności.

Jeśli format wymaga moderatorów, kluczowa jest przejrzystość dotycząca sposobu ich wyboru. Dodatkowo, nie powinni oni mieć konkretnych interesów w omawianym temacie. Jeśli chodzi o dyskusję z ekspertami i decydentami politycznymi, organizacje społeczeństwa obywatelskiego powinny mieć odpowiednią przestrzeń do wniesienia swojego wkładu. Ponadto należy promować formaty debat między różnymi zainteresowanymi stronami, a także możliwość zadawania szczegółowych pytań publiczności. Inicjatywy powinny obejmować mechanizmy oceny opinii uczestników przed i po deliberacji, aby zmierzyć zmiany w postrzeganiu responsywności i skuteczności rządu.

Władze lokalne powinny ustanowić obywatelskie panele doradcze, które oferują stały wgląd w szereg kwestii przez dłuższy czas. Należy ustanowić stałe zgromadzenie obywatelskie w celu inicjowania obywatelskich paneli doradczych, przyznając im uprawnienia do określania przedmiotu, w odniesieniu do którego oczekuje się zaleceń. Ponadto obywatele i inni mieszkańcy powinni mieć możliwość inicjowania reprezentatywnego procesu deliberacyjnego za pośrednictwem systemu petycji po osiągnięciu określonego progu poparcia. Powinny istnieć standardy i struktury wsparcia dla tych, którzy zamierzają uruchomić inicjatywę deliberatywną. Ustawodawstwo powinno wymagać, aby reprezentatywne procesy deliberacyjne były uwzględniane w lokalnym planowaniu strategicznym, integrując w

ten sposób perspektywę obywateli z kluczowymi politykami lokalnymi.

Rekomendacja nr 4: Promować tradycyjne, niekonwencjonalne i nowe formy uczestnictwa obywatelskiego młodzieży

Ponieważ młodzi ludzie mają ogólnie niższy poziom zaufania do instytucji, a niższy poziom zaufania wiąże się z uczestnictwem w niekonwencjonalnych formach partycypacji politycznej, niezwykle ważne jest, aby instytucje podejmowały działania mające na celu poszerzenie możliwości zaangażowania młodych ludzi w tworzenie polityki. Istotne przy tym jest, by instytucje nie ograniczały możliwości podejmowania niekonwencjonalnej partycypacji politycznej i poważnie rozważały wynikające z tego postulaty polityczne. Ma to kluczowe znaczenie dla rozwoju zaufania instytucjonalnego, ponieważ niekonwencjonalne formy uczestnictwa politycznego stanowią sposób na „wyrażanie” obaw młodych ludzi w ramach systemu, a nie „wychodzenie” z niego. Reakcja instytucji decyduje o tym, czy uczestnicy takich działań czują się „wysłuchani”, co zwiększa ich zaufanie do instytucji, czy też nie, co może podsycać dalszą nieufność.

UE i jej państwa członkowskie powinny uznać różnorodność wśród młodych ludzi, z uwzględnieniem czynników takich jak płeć, pochodzenie społeczno-ekonomiczne i położenie geograficzne. Powinny one dostosowywać polityki i metody uczestnictwa poprzez włączanie młodzieży do głównego nurtu polityki, aby zaspokoić unikalne potrzeby i preferencje różnych profili. Działania powinny być odpowiednie i dostosowane do zainteresowań i umiejętności młodych ludzi, zapewniając tym samym, że działania mają znaczenie.

Wszystkie szczeble rządowe powinny opracować strategie zachęcające młodych dorosłych do udziału w wyborach. Mogłoby to obejmować takie kroki, jak rozważenie obniżenia wieku wyborczego, automatyczną rejestrację wyborców i łatwo dostępne informacje na temat kandydatów i tematów. Komunikacja polityczna powinna zostać rozszerzona na media społecznościowe i platformy internetowe, aby zaangażować młodych ludzi w politykę. Skuteczność strategii mających na celu promowanie zaangażowania obywatelskiego młodych ludzi powinna być regularnie oceniana i modyfikowana w oparciu o zmieniającą się dynamikę społeczną, aby zapewnić ich trafność.

Należy rozważyć obniżenie progów wiekowych dla ubiegania się o urząd polityczny w celu zwiększenia reprezentacji młodych osób i rozwiązania problemu nierównowagi międzypokoleniowej, wraz z wprowadzeniem kwot młodzieży w parlamentach europejskich i krajowych. Kwoty te powinny być elastyczne i odzwierciedlać odsetek osób poniżej 35. roku życia w populacji, zapewniając skuteczną reprezentację. Przepisy dotyczące finansowania kampanii zapewniłyby, że ograniczenia finansowe nie utrudniałyby młodym politykom i polityczkom ubiegania się o urząd.

UE i państwa członkowskie powinny podtrzymać zasadność protestów i obywatelskiego nieposłuszeństwa jako ważnych form zaangażowania i potępiać wszelkie próby negatywnego etykietowania ich działań. Działania te odpowiadają na obawy młodych ludzi, umożliwiając im aktywny wpływ na decyzje polityczne. Priorytetem powinno być wysłuchanie i zrozumienie aspiracji młodych aktywistów. Rządy powinny przeznaczać środki na inicjatywy, które umożliwiają młodym ludziom prowadzenie projektów zajmujących się kwestiami społecznymi i zachęcają do

uczestnictwa w organizacjach społeczeństwa obywatelskiego. Powinny one tworzyć przestrzeń, w których ich głos będzie słyszalny w szerszych dyskusjach i działaniach.

Oceniając niekonwencjonalny udział w życiu politycznym, rządy powinny wziąć pod uwagę skrzyżowanie różnych tożsamości, takich jak wiek, płeć i pochodzenie etniczne, a także kwestie takie jak sprawiedliwość społeczna i zmiany klimatu. Jednocześnie powinni uznać, w jaki sposób te przecięcia wpływają na możliwości i formy uczestnictwa.

Rządy powinny ustanowić znaczące inicjatywy w zakresie konsultacji z młodymi ludźmi i wzmocnić te istniejące, aktywnie włączając młode osoby w tworzenie, realizację, nadzór i ocenę polityk oraz inicjatyw. Kulturuje to poczucie aktywnego obywatelstwa i odpowiedzialności. Powinny one tworzyć przyjazne dla użytkownika platformy internetowe, na których młodzi ludzie mogą brać udział w dyskusjach, debatach i podejmowaniu decyzji. W tym celu mogliby współpracować z organizacjami młodzieżowymi i ruchami obywatelskimi, aby wspólnie opracowywać polityki, inicjatywy i kampanie, które współgrają z interesami młodych ludzi.

Informacja o badaniu, które jest podstawą rekomendacji

W ramach projektu EnTrust, prowadzonego pod kierownictwem Uniwersytetu Nauk Społecznych i Politycznych Panteion w Grecji, zlecono przeprowadzenie ankiet internetowych w siedmiu krajach (Czechy, Dania, Niemcy, Grecja, Włochy, Polska, Serbia) w celu zmierzenia zaufania politycznego i nieufności wobec rządów, zidentyfikowania różnych form nieufności politycznej, zrozumienia przyczyn i skutków nieufności politycznej oraz zbadania

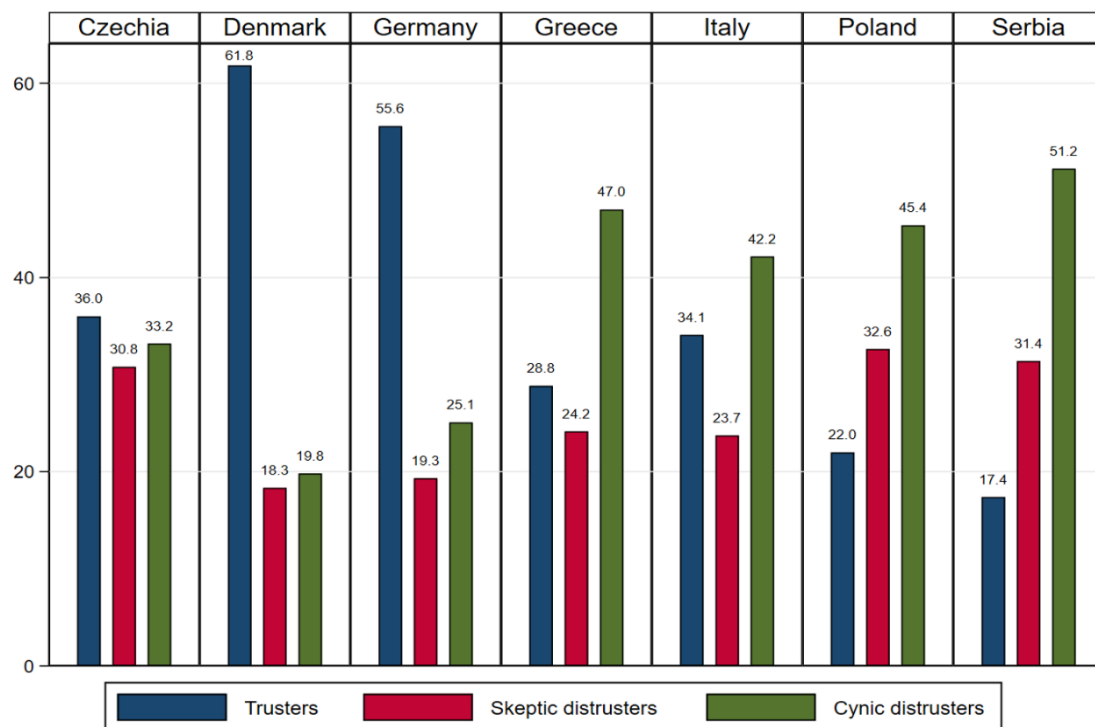
możliwych środków zaradczych opartych na polityce. Ankiety były skierowane do reprezentatywnej próby populacji ogólnej i przyniosły około 2000 odpowiedzi na kraj. Prace terenowe trwały od stycznia do maja 2023 r. (a w Serbii częściowo do sierpnia 2023 r.).

Równolegle, pod kierownictwem Uniwersytetu w Sienie we Włoszech, EnTrust przeprowadził internetowe eksperymenty deliberacyjne z udziałem obywateli i przedstawicieli politycznymi w czterech krajach (Włochy, Dania, Grecja, Polska). Celem eksperymentów było sprawdzenie wpływu deliberacji politycznej na zaufanie i nieufność do rządów. W internetowych ankietach deliberacyjnych wzięło udział w sumie 90 obywateli i obywaterek. Skupiono się na zmianach klimatu, w szczególności na zanieczyszczeniu tworzywami sztucznymi i zrównoważonej mobilności. Wyniki badań dostarczają mocnych dowodów na znaczenie głównych problemów i zaleceń omówionych powyżej.

Kluczowe ustalenia

 # Etyczność instytucji politycznych i polityków jest często kwestionowana

Wśród respondentów w reprezentatywnym badaniu populacji w siedmiu krajach 55% stwierdziło, że instytucje polityczne powinny być zawsze traktowane z wątpliwościami, niezależnie od tego, czy są godne zaufania, czy nie. Opinia ta była szczególnie widoczna w Grecji (70%) i Serbii (66%), a mniej powszechna we Włoszech (43%), Czechach (47%) i Polsce (45%). Zgodność ze stwierdzeniem, że „bez względu na to, co zrobią ludzie, instytucje polityczne nigdy nie staną się godne zaufania, ponieważ cały system polityczny jest nieodwracalnie wadliwy i niegodny zaufania” wahała się od 37% w Danii do 60% w Grecji.

Warto zauważyć, że poziom powszechnej niewiary w wiarygodność polityków jest niewiele wyższy niż niewiary w wiarygodność instytucji. W rzeczywistości prawie tyle samo respondentów (tj. 59%) uważa, że na politykach nie można polegać (od 68% w Polsce do 43% w Danii). Jednak ocena polityków różni się znacznie w zależności od tego, który aspekt ich wiarygodności jest brany pod uwagę. Jeśli chodzi o uczciwość, aż 70% wszystkich respondentów uważa, że politycy kłamią, aby osiągnąć sukces (od 83% w Polsce do 55% w Danii). Jednocześnie tylko 20% respondentów uważa, że politycy podejmują decyzje w sposób kompetentny (tylko 13% w Serbii i Polsce), a zaledwie 21% sądzi, że politycy przestrzegają prawa podczas sprawowania urzędu (od 11% i 13% odpowiednio w Serbii i Polsce do 33% i 35% w Niemczech i Danii).

Jeśli chodzi o zalecenie nr 1, najważniejsze jest, aby zauważyć, że różne poziomy zaufania

politycznego w siedmiu różnych krajach silnie odzwierciedlają postrzeganie korupcji wśród krajowych prób naszego badania. Ogólnie rzecz biorąc, znaczna część respondentów stwierdziła, że korupcja jest powszechna w ich krajach: 31% uważa, że jest ona bardzo powszechna, podczas gdy 40% uważa, że jest ona dość rozpowszechniona. Warto jednak zauważyć, że Grecja i Serbia są najbardziej skrajnymi przypadkami. W tych krajach odpowiednio 92% i 89% respondentów uważa, że korupcja jest bardzo lub dość powszechna. Najniższe wartości pod względem postrzegania korupcji występują w Danii (tylko 6% uważa, że korupcja jest bardzo rozpowszechniona, a 22% uważa, że jest dość rozpowszechniona) i Niemczech (odpowiednie wartości wynoszą 12% i 40%). Pozostałe trzy kraje plasują się pomiędzy wspomnianymi przypadkami.

 # Władze lokalne i regionalne cieszą się większym zaufaniem niż rządy krajowe

Jak pokazuje nasze reprezentatywne badanie populacji, zaufanie obywateli różni się znacznie w odniesieniu do różnych szczebli władzy. W skali od 0 („brak zaufania”) do 10 („pełne zaufanie”), osoby biorące udział w badaniu z Danii i Niemiec plasowali się mniej więcej pośrodku, jeśli chodzi o zaufanie do rządów krajowych. Osoby biorące udział w badaniu z Czech, Grecji, Włoch, Polski i Serbii uplasowały się w dolnej połowie skali. We wszystkich krajach (z wyjątkiem Serbii) zaufanie do władz regionalnych i lokalnych było wyższe średnio o około jeden punkt (zob. zalecenie nr 2). W Czechach, Danii, Niemczech i Serbii zaufanie do UE było podobne lub nieco niższe niż zaufanie do rządu krajowego. Odwrotna sytuacja miała miejsce w Grecji i we Włoszech. W Polsce zaufanie do UE było znacznie wyższe niż do rządu krajowego. Ogólnie rzecz biorąc, zaufanie do różnych poziomów władzy było najniższe w Serbii, a najwyższe w Danii i Niemczech.

Wśród respondentów badania 43% stwierdziło, że system polityczny byłby bardziej godny zaufania, gdyby rządy krajowe przekazały większą kontrolę władzom lokalnym i regionalnym. Natomiast 18% nie zgodziło się z tym stwierdzeniem. Warto zauważyć, że nieco ponad połowa respondentów w Polsce wskazała, że decentralizacja uczyniłaby system polityczny bardziej godnym zaufania.

 # Różne skutki uczestnictwa ekspertów i polityków w forach deliberacyjnych

Według naszych eksperymentów deliberacyjnych online, uczestnictwo w forach deliberacyjnych nie ma znaczącego wpływu na poziom zgłaszanego zaufania do instytucji. Ta statystyczna obserwacja nie oznacza jednak, że rozważania polityczne są nieistotne. Nasze

eksperymenty pokazują, że na skłonność do ufania instytucjom politycznym nie wpływają krótkie interwencje deliberacyjne, ale raczej bardziej trwałe doświadczenia politycznego zaangażowania i interakcji. Oczekiwanie to jest uzasadnione, gdy spojrzymy na efekty, które nasze eksperymenty deliberacyjne były w stanie wykryć, biorąc pod uwagę, że wskazują one na pośredni wpływ na zaufanie polityczne. Po pierwsze, udział w debatach z politykami ma wpływ na preferowanie deliberacyjnych procesów kształtowania polityki. Efekt ten różni się w zależności od orientacji ideologicznej, ponieważ preferencja wzrasta wśród uczestników o poglądach lewicowych, a jednocześnie ma tendencję do obniżania poziomu postrzeganej skuteczności obywateli wśród uczestników o poglądach prawicowych. Fakt, że eksperymenty deliberacyjne były stosowane podczas omawiania kwestii związanych ze środowiskiem, mógł zachęcać tych pierwszych, jednocześnie zniechęcając tych drugich. Po drugie, dane sugerują, że interakcje z profesjonalnymi politykami na forach deliberacyjnych zmniejszają indywidualne preferencje wobec technokratycznych procesów kształtowania polityki (odwrotnie dzieje się po interakcjach z ekspertami), pokazując tym samym, że zwiększa to zaufanie do politycznych procesów podejmowania decyzji. Po trzecie, interakcje z ekspertami doprowadziły postępowych uczestników do nadania większego znaczenia formom „polityki stylu życia” (tj. podkreślenia politycznego znaczenia przypisywanego przyjaznym dla środowiska stylom konsumpcji), pokazując w ten sposób, że uczestnicy uczą się zastanawiać nad swoim osobistym zaangażowaniem w rozwiązywanie problemów. Na koniec, najbardziej solidny wynik wskazuje na silny spadek populistycznych postaw wśród uczestników dołączających do tych forów deliberacyjnych, w tym w

wyłącznych interakcjach z zawodowymi politykami. Ogólnie rzecz biorąc, wyniki naszego badania pokazują, że dyskusje z politykami i ekspertami mają pozytywny wpływ na gotowość obywateli do przypisywania znaczenia partycypacji politycznej i podejmowaniu decyzji, a tym samym pośrednio przyczyniają się do świadomych lub sceptycznych form zaufania do instytucji politycznych.

 # Niski poziom zaufania wśród młodych ludzi i osób zaangażowanych w niekonwencjonalne formy uczestnictwa politycznego

Warto zauważyć, że młodzi respondenci (18–29 lat) mieli średnio niższy poziom zaufania do rządów swoich krajów niż starsze grupy wiekowe. Obserwacja ta została powtórzona we wszystkich krajach, z wyjątkiem Czech, gdzie związek między zaufaniem do rządu a wiekiem wydaje się być odwrotny. Co więcej, w Grecji i we Włoszech średnie poziomy zaufania do rządu były praktycznie równe w grupach wiekowych 18–29 i 30–49 lat, a w obu przypadkach niższe niż w grupach wiekowych 50–64 i 65+. Wreszcie, Serbia stanowiła częściowy wyjątek, z grupą wiekową 30–49 lat wykazującą najniższy średni poziom zaufania do rządu w porównaniu z pozostałymi grupami wiekowymi.

Wyniki badania pokazują korelację między zaufaniem do rządów krajowych a zaangażowaniem w konwencjonalne formy uczestnictwa politycznego i obywatelskiego, które obejmują głosowanie w wyborach, pracę podczas kampanii politycznych, wolontariat w społeczności oraz wolontariat lub darowizny na rzecz organizacji pozarządowych. Z kolei osoby o niższym poziomie zaufania są bardziej zaangażowane w niekonwencjonalne formy uczestnictwa politycznego i obywatelskiego (tj. udział w demonstracjach, akcjach ulicznych,

strajkach lub bojkot produktów). Ustalenia te są prawdziwe w poszczególnych krajach, z licznymi wyjątkami (np. osoby pracujące w kampaniach politycznych i wolontariusze organizacji pozarządowych we Włoszech wykazują średnio niższy poziom zaufania do rządu). Wyniki te dowodzą, że segmenty młodego pokolenia są sceptycznie nastawione do demokracji przedstawicielskiej z jej opcjami uczestnictwa i instytucjami politycznymi, ale wykazują formy zaangażowania politycznego poza konwencjonalnymi formami uczestnictwa. Niski poziom zaufania jest zatem wyrazem niskiego zaufania do instytucji przedstawicielskich w demokracjach, ale niekoniecznie do demokratycznych (np. plebiscytarnych, stowarzyszeniowych lub deliberacyjnych) rządów. Obserwacja ta była wielokrotnie podkreślana w poprzednich badaniach, które mówią o „krytycznym obywatelstwie”, które sprzyja nowym formom zachowań politycznych, a tym samym może przyczynić się do ożywienia demokratycznych rządów.

Dane badania i informacje o projekcie

Projekt EnTrust jest finansowany przez UE w ramach Programu w zakresie badań naukowych i innowacji HORIZON 2020 (umowa o dofinansowanie nr 870572). Rekomendacje i wyniki przedstawione w niniejszym przeglądzie polityki oparte są na zintegrowanym raporcie na temat form, przyczyn, skutków i środków zaradczych zaufania i nieufności, jak również na wynikach okrągłego stołu ekspertów pomiędzy zespołem badawczym a następującymi ekspertami: Gabriella Civico (Civil Society Europe/Europejskie Centrum Wolontariatu), Camille Dobler (Missions Publiques), Damian Boeselager (poseł do Parlamentu Europejskiego, Zieloni/EFA), Kristóf Papp

(Europejskie Forum Młodzieży) i Srd Kisevic (DG JUST, Komisja Europejska).

Konsorcjum EnTrust składa się z ośmiu zespołów partnerskich prowadzących badania i działania popularyzatorskie w siedmiu krajach (Republika Czeska, Dania, Grecja, Niemcy, Włochy, Polska i Serbia) oraz na poziomie Unii Europejskiej. Plan pracy konsorcjum składa się z siedmiu pakietów roboczych poświęconych systematycznej analizie i refleksji nad różnymi aspektami tego tematu:

1. Teoretyczne i normatywne podstawy zaufania i nieufności
2. Zaufanie i nieufność w „administracji pierwszego kontaktu”
3. Rola demokratycznych ruchów społecznych w kształtowaniu zaufania i nieufności
4. Rola mediów w budowaniu zaufania i nieufności: informacja czy polaryzacja??
5. Rozwojowo-psychologiczna wiedza na temat zaufania i nieufności
6. Ocena zaufania i nieufności obywateli wobec władzy: formy, czynniki warunkujące, skutki i środki zaradcze
7. Cywilizowanie zaufania i nieufności: wzory do naśladowania i rekomendacje

Dalsze pakiety robocze mają na celu upowszechnianie, wykorzystywanie i komunikację badań, zarządzanie i kwestie etyczne.

Więcej informacji na temat projektu EnTrust można znaleźć na stronie www.entrust-project.eu.

Konsorcjum:

[Civil Society Europe](#) (Bruksela, Belgia)

[Uniwersytet Masaryka](#) (Brno, Republika Czeska)

[Uniwersytet Nauk Społecznych i Politycznych Panteion](#) (Ateny, Grecja)

[Uniwersytet Belgradzki, Instytut Filozofii i Teorii Społecznej](#) (Serbia)

[Uniwersytet w Kopenhadze](#) (Dania)

[Uniwersytet w Siegen](#) (Niemcy)

[Uniwersytet Sieneński](#) (Włochy)

[Uniwersytet Warszawski](#) (Polska)

Linki do mediów społecznościowych

Kontakt

Prof. dr Christian Lahusen
Koordynator projektu
Uniwersytet w Siegen
Wydział Nauk Społecznych
Adolf-Reichwein-Str. 2
57068 Siegen – Niemcy

e-mail: entrust@uni-siegen.de

Carlotta Besozzi
Partner projektu
Civil Society Europe
Rue du Congrès 13,
1000 Bruksela – Belgia

e-mail: contact@civilsocietyeurope.eu

Informacje o projekcie

Typ projektu: oparty na współpracy
Edycja: H2020 SC6 GOVERNANCE-01-2019: Trust in Governance
Data rozpoczęcia: luty 2020
Czas trwania: 48 miesięcy
Koordynator: Prof. Dr. Christian Lahusen, Uniwersytet w Siegen
Nr umowy o dofinansowanie: 870572
Budżet projektu finansowany ze środków UE: 2 978 151,25 €

Projekt ten otrzymał dofinansowanie z programu Unii Europejskiej Horizon 2020 w zakresie badań i innowacji na podstawie umowy o dofinansowanie nr 870572. Za treść niniejszej publikacji odpowiedzialni są wyłącznie jej autorzy i nie musi ona odzwierciedlać opinii Unii Europejskiej.

www.entrust-project.eu